

Ed.

237. Frumvarp til laga

[150. mál]

um skógrækt.

Frá landbúnaðarnefnd.

I. KAFLI

Um markmið og stjórn skógræktar ríkisins.

1. gr.

Skógrækt ríkisins skal rekin með því markmiði:

- 1) að vernda, friða og rækta skóga og skógarleifar, sem eru í landinu;
- 2) að græða upp nýja skóga, þar sem henta þykir;
- 3) að leiðbeina um meðferð skóga og kjarrs og annað það, sem að skógrækt og skóggræðslu lýtur.

2. gr.

Landbúnaðarráðherra fer með yfirstjórn skógræktarmála samkvæmt lögum þessum. Hann skipar skógræktarstjóra, er annast framkvæmd þessara mála. Skal hann hafa leyst af hendi próf við skógræktarháskóla á Norðurlöndum eða við annan skóla jafnstæðan.

3. gr.

Ráðherra skipar skógarverði, að fengnum tillögum skógræktarstjóra. Skulu þeir að jafnaði vera einn í hverjum landsfjórðungi. Þeir skulu hafa aflað sér verklegrar kunnáttu í skógrækt og hafa staðizt próf, sem stjórn skógræktarmála kveður á um.

4. gr.

Skógarverðir skulu starfa samkvæmt fyrirætlum skógræktarstjóra og aðstoða hann í hvívetna við skógrækt og skóggræðslu í landinu. Þeir skulu settir yfir skógarjarðir ríkisins og annast framkvæmdir þar og enn fremur hafa eftirlit um meðferð skóga og kjarrs á þeim svæðum, sem þeim eru falin.

5. gr.

Störf og starfssvið skógræktarstjóra og skógarvarða skal ákveða með reglugerð, sem ráðherra setur.

II. KAFLI

Um meðferð skóga og kjarrs, friðun á lyngi o. fl.

6. gr.

Í skógum eða kjarri má hvorki höggva tré né runna á annan hátt en þann, að höggvið sé innan úr, þannig að skógurinn eða kjarrið sé grisjað. Ekkert svæði má rjóðurfella nema með samþykki skógræktarstjóra, og þó því aðeins, að sá, sem heggur, skuldbindi sig til þess að græða upp skóg að nýju á landinu eða á öðru jafnstóru svæði.

7. gr.

Viðarrætur má ekki rífa upp eða skerða á neinn hátt. Ekki má rífa lyng, fjalldrapa, víði, mel eða annan hlífðargróður, heldur klippa eða skera. Skógræktarstjóra og skógarvörðum er heimilt að banna allt skógarhögg og hristekju og að banna að skerða hvers konar gróður, þar sem ætla má, að slíkt geti valdið uppblæstri eða landsspjöllum. Bannað er að stinga upp og flytja á brott tré og hvers konar ungvíði án leyfis skógræktarstjóra eða skógarvarða.

8. gr.

Í skógum þeim og kjarrlöndum, sem í afréttum liggja eða fjarri búfjárhögum, er öll beit bönnuð frá 1. nóvember til 1. júní. Nú hagar svo til á einstökum landsvæðum, að skógarkjarr eða annar gróður skóglendis er í sýnilegri hættu sökum óhóflegrar beitar að dómi skógræktarstjóra, og er ráðherra þá heimilt að banna eða takmarka beit á skóginn eða kjarrið um lengri eða skemmri tíma, enda komi bætur fyrir slíka skerðingu á landsnytjum eftir mati dómkvaddra manna. Bætur þessar skal greiða úr ríkissjóði. Ráðherra getur bannað með öllu að beita geitfé á skóg eða kjarr, enda telji skógræktarstjóri, að skóginum stafi bersýnileg hættu af beitinni.

9. gr.

Í þeim skógum og kjarri, sem er sameign fleiri manna eða jarða á óskiptu landi, mega einstaklingar ekki höggva án vitundar skógarvarðar eða eftirlitsmanns, sem segir fyrir um, hvar og hvernig grisja skuli.

10. gr.

Óheimilt er öllum, sem eiga skóg eða kjarr eða hafa umráðarétt yfir slíku, að selja eða gefa óupphöggvinn við án þess að hafa fengið leyfi skógarvarðar til þess.

11. gr.

Sé skógur eða kjarr í yfirvofandi hættu að dómi skógræktarstjóra, fyrir örtröð eða annað það, er kann að valda háskalegum skemmdum á skógi eða skóglendi, er ráðherra heimilt að taka slík landssvæði eignar- eða leigunámi. Um slíkt eignar- eða leigunám fer eftir fyrirráðum laga nr. 61 frá 14. nóv. 1917, um framkvæmd eignarnáms. Meta skal fullar bætur fyrir afnotamissi.

12. gr.

Skógræktarstjóri eða skógarverðir skulu fara eins oft og þörf krefur um sveitir þær, þar sem er skógur eða kjarr að nokkrum mun, og skulu þeir skipa fyrir um, hvernig skógur eða kjarr skuli höggvið. Þeir skulu og leiðbeina nothafa skógar og kjarrs um framkvæmd alla á fyrirráðum sínum, enda getur nothafi eigi skorast undan að fylgja þeim í skóginn eða kjarrið. Hann er og skyldur til þess að leggja fram endurgjaldslaust vinnu til þess að höggva á allt að 400 fermetra svæði í skóginum eða kjarrinu til þess að kynnast, hvernig höggva skuli.

13. gr.

Eigendur eða notendur skóga og kjarrs geta ekki bannað skógræktarstjóra, skógarvörðum, hreppstjórum eða öðrum þeim, sem eftirlit kann að vera falið, að fara um land sitt, hvort sem girt er eða ógirt.

14. gr.

Ef skógræktarstjóri eða skógarverðir krefjast þess, eru hreppstjórar skyldir til þess að fylgjast með þeim á eftirlitsferðum þeirra um hreppinn, til þess að kynna sér fyrirskipanir þeirra um meðferð skóga og kjarrs, sem þeim ber að hafa eftirlit með. Á ferðum þessum fá hreppstjórar dagpeninga, sem greiðast af skógræktarfé.

15. gr.

Ráðherra setur nánari reglur um meðferð á skógum og kjarri eftir tillögum skógræktarstjóra, og skal þeim útbýtt meðal almennings í þeim sveitum, þar sem skógur eða kjarr er.

III. KAFLI

Um friðun og ræktun skóga.

16. gr.

Á land það, sem skógrækt ríkisins hefur til friðunar og skógræktar, má ekki beita búfé. Skógræktarstjóra og skógarvörðum er þó heimilt að veita undanþágu frá þessu, ef sérstakar ástæður mæla með.

17. gr.

Liggi alfaravegur um friðuð skóglendi, skulu vegfarendur loka þeim hliðum, sem á girðingum eru, svo að öruggt sé, að þau opnast ekki af sjálfsdáðum. Týni vegfarendur búfé í skógargirðingum, skulu þeir skyldir til að leita þess vandlega.

Heimilt er ráðherra, ef sérstakar ástæður mæla með því að dómi skógræktarstjóra, að fyrirskipa, að þau sveitarfélög, er fjárvon eiga innan skógargirðinga, annist smölun og fjallskil innan þeirra á sinn kostnað.

18. gr.

Til þess að girðing um skógræktarsvæði megi teljast löggirðing, þ. e., að hún veiti örugga vörn gegn ágangi búfjár, skal hún minnst vera 110 sentimetrar að hæð og gerð með 6 strengjum gaddavírs og undirhleðslu eða úr öðru efni, sem sé ekki minni vörn (t. d. vírnet eða vírnet ásamt gaddavír). Bil milli jarðfastra staura má lengst vera 12 metrar, og skulu þá minnst tvær stytur koma þar á milli. Séu einungis jarðfastir staurar í girðingunni, má millibil mest vera 6 metrar. Hornstaurar skulu standa minnst 1.25 metra í jörðu, nema unnt sé að festa þá í jarðfasta klöpp. Skulu þeir steyptir niður eða púkkaðir og styrktir með stögum. Hliðstaurar skulu festir á svipaðan hátt og hornstaurar.

19. gr.

Komist sauðfé eða geitfé inn á skógræktarsvæði, sem girt er löggirðingu, má umsjónarmaður skógræktarsvæðisins taka féð í gæzlu og láta merkja það. Skal hann tafarlaust tilkynna hreppstjóra, hverjir séu eigendur fjárins og hvernig féð sé merkt. Hreppstjóri skal tilkynna þetta eigendum eða umráðamönnum fjárins og gefa þeim kost á að vitja þess innan ákveðins tíma.

Komist sömu skepnur aftur inn á sama svæði, án þess að göllum á girðingu eða óvenjulegum snjóalögum verði um kennt, getur umsjónarmaður afhent hreppstjóra fénaðinn með kröfu um, að hann láti þegar lóga skepnunni og koma afurðum í verð. Hreppstjóra er skylt að verða við þeirri kröfu, en skógareiganda ber að greiða fjáreigendum það, sem á kann að vanta, að þeir fái fullt verð fyrir fé sitt. Hreppstjóra er og skylt að tilkynna fjáreigendum þessa ráðstöfun, og skal hann og, ef þess er óskað, láta rannsaka ástand girðingarinnar.

Tvöfalt niðurlagsverð greiðir skógareigandi, hafi gallar á girðingunni orðið þess valdandi að dómi úttektarmanna, að fé komst í hana.

Nú verða óvenjuleg snjóalög, svo að hætta er á, að löggirðingu fenni í kaf. Getur þá umsjónarmaður girðingarinnar tilkynnt fjáreigendum í nágrenni hennar, á hvaða svæði girðingin sé ótrygg vörn, og ber þá fjáreigendum að hafa gætur á fé sínu og halda því frá þessum svæðum, unz girðingin telst fjárheld á ný.

Ef um stutt höft á girðingu er að ræða, sem eru í kafi sakir aðfennis, geta fjáreigendur krafizt þess, að girðingareigandi láti gera höftin fjárheld, ef þess er kostur án óhæfilegs kostnaðar. Rísi ágreiningur um þetta, hafa úttektarmenn úrskurðarvald í slíkum málum, og geta þeir látið gera slíka girðingu fjárhelda á ný á kostnað eiganda, ef þörf krefur.

Rísi ágreiningur um bætur samkvæmt grein þessari, skulu tveir dómkvaddir menn meta þær. Aðilar hafa rétt til að krefjast yfirmats, er þrír dómkvaddir menn

framkvæma. Ákvörðun yfirmatsmanna um bætur og kostnað verður eigi skotið til dómstóla.

Sé hreppstjóri eða úttektarmenn eða nánustu vandamenn þeirra við málið riðnir (eigi t. d. eitthvað af fénu), kveður sýslumaður eða bæjarfógeti óvilhallan mann eða menn í þeirra stað.

20. gr.

Heimilt er hreppsnefndum og bæjarstjórnnum að ákveða, að ákvæði næstu greinar hér á undan skuli gilda um trjáræktarreiti einstakra manna innan umdæmisins, sem ekki falla undir ákvæði 18. gr. Enn fremur nær heimild þessi til garðlanda.

21. gr.

Taka skal fram í byggingarbréfi gagnvart ábúendum jarða þeirra, sem eru eign ríkisins, að þeim sé skylt að hlífa svo skógi og kjarri á jörðum þessum, að hvorugt rýrni eða eyðist af völdum þeirra, á meðan ábúðartími þeirra stendur. Enn fremur það, að ráðherra sé heimilt að taka til friðunar einstök skóg- eða kjarrlendi á jörðum þessum, á meðan ábúð þeirra stendur, enda lækki þá afgjald jarðanna vegna afnotamissis ábúenda af hinu friðaða landi eftir mati dómkvaddra manna.

22. gr.

Ráðherra er heimilt, að fengnum tillögum skógræktarstjóra, að veita eigendum eða notendum jarða eða jarðarskika tillag úr ríkissjóði af skógræktarfé til þess að girða bæði skóglendi og skóglaut land til þess að rækta á skóg, með þeim skilyrðum, er hér greinir:

Skógrækt ríkisins leggur til girðingarefni og kemur því á næstu höfn við svæði það, er girða skal. Hún leggur til verkstjóra við uppsetningu girðingarinnar, en eigandi eða nothafi flytur girðingarefnið að girðingarstæði á sinn kostnað og leggur til allan þann vinnukraft, sem þarf til þess að setja upp girðinguna; skulu þeir og fæða og hýsa verkstjóra endurgjaldslaust. Gera skal samning um girðinguna milli skógræktar ríkisins annars vegar, en eiganda eða nothafa hins vegar. Skal hann þinglesinn í þeirri þinghá, sem jörðin liggur í, sem kvöð á jörðinni, á kostnað eiganda eða notanda. Skógrækt ríkisins greiði $\frac{1}{3}$, en eigandi eða nothafi $\frac{2}{3}$ viðhaldskostnaðar á girðingunni fyrstu 15 árin, en að þeim tíma liðnum stendur eigandi eða nothafi straum af öllu viðhaldi hennar. Sé skóglaut land tekið til skóggæðslu, greiðir skógrækt ríkisins helming kostnaðar við gróðursetningu eða sáningu í fyrsta sinn, en eigandi eða nothafi helming á móti. Ef ný gróðursetning er nauðsynleg eða sáning, skal eigandi eða nothafi framkvæma það á sinn kostnað samkvæmt fyrirmælum skógræktarstjóra eða skógarvarðar.

Um friðun þessara svæða gilda sömu reglur og um friðun skóglendis, sem um getur í 16.—19. gr.

23. gr.

Nú er verðmætt skóglendi í bersýnilegri hættu af gróðureyðingu, sem ekki verður stöðvuð nema með fullri friðun skóglendisins, en friðunin svo kostnaðarsöm, að eigendur og notendur landsins treystast eigi til þess samkv. þeim skilyrðum um framlag, sem sett eru í 22. gr., og er ráðherra þá heimilt, að fengnum tillögum skógræktarstjóra, að kosta slíka girðingu að öllu leyti, gegn því, að eigendur og nothafar ábyrgist viðhald girðingarinnar og friðun landsins fyrir ágangi. Gera skal um það samning, sbr. 22. gr., enda taka ákvæði síðustu málsgreinar þeirrar greinar einnig til þess skóglendis.

Verði eigandi eða nothafi sannur að sök um endurtekna vanrækslu, getur ríkið tekið hið girta skóglendi til fullrar umsjár í allt að 20 ár á kostnað eiganda.

Alþingi heimilar fé í þessu skyni með sérstakri fjárveitingu, enda liggja fyrir Alþingi tillögur skógræktarstjóra um þessar girðingar ásamt kostnaðaráætlun.

24. gr.

Með samþykki ráðherra er skógræktarstjóra heimilt að leigja einstaklingum, félögum eða stofnunum lönd á erfðafestu innan girðinga skógræktar ríkisins, gegn því að leigutakar gróðursetji barrskóg í landið samkvæmt fyrirætlum skógræktarstjóra og samningi þeim, sem gera skal við sérhvern leigutaka um gróðursetningu, hirðingu og meðferð lands.

Sá skógur, sem upp vex á landinu, verður eign leigutaka, en meðferð hans öll og grisjun skal háð fyrirætlum skógræktarstjóra.

Vanefndir á samningi um gróðursetningu og meðferð skógar, sem ekki stafa af ástæðum, sem leigutaka eru óviðráðanlegar, varða missi á erfðafesturéttindum, og fellur þá skógur leigutaka til skógræktar ríkisins án endurgjalds.

25. gr.

Þeir, sem koma vilja upp trjálundum við bæi sína, en fá ekki til þess styrk samkv. 22. gr., eiga rétt á að fá greiddan sama styrk til girðingar um slíka lundi og aðrar fullkomnar girðingar samkvæmt ákvæðum jarðræktarlaga, nr. 45 frá 17. maí 1950, gegn þessum skilyrðum:

- 1) að land innan girðingar sé minnst hektari;
- 2) að áður en úttekt fer fram, skal liggja fyrir yfirlýsing skógarvarðar um, að landið sé vel fallið til skógræktar.

26. gr.

Ef eigendur eða notendur skógræktarsvæða, sem girt hafa verið að nokkru eða öllu leyti á kostnað skógræktarinnar, rjúfa þann samning, sem gerður hefur verið um friðun eða ræktun landsins, þá er skógræktarstjóra heimilt, með samþykki ráðherra, að taka burt girðinguna á kostnað eiganda eða notanda.

27. gr.

Hreppstjórar og skógarverðir skulu, hver í sínu umdæmi, hafa eftirlit með því, hvort farið sé eftir ákvæðum og fyrirætlum um meðferð skóga og kjarrs og hvort brotið sé gegn friðunarákvæðum samkvæmt lögum þessum og þeim reglugerðum, sem settar kunna að verða samkvæmt 15. gr. laganna. Skulu þeir, jafnskjótt og þeir verða þess varir, senda skýrslu um þetta til skógræktarstjóra, sem ákveður, hvað frekar skuli gert í málinu.

IV. KAFLI

Um Skógræktarfélag Íslands.

28. gr.

Skógræktarfélag Íslands er viðurkennt sem samband skógræktarféлага í landinu.

29. gr.

Styrkur sá, sem veittur er í fjárlögum til skógræktarféлага, er bundinn því skilyrði, að þau séu deildir í Skógræktarfélagi Íslands.

30. gr.

Ráðherra úthlutar styrknum, að fengnum tillögum skógræktarstjóra og formanns Skógræktarfélags Íslands.

V. KAFLI

Um skógarítök.

31. gr.

Ákvæði V. kafla laga nr. 100 frá 1940, um skógarítök og aflétting þeirra, skulu gilda áfram til ársloka 1955.

32. gr.

Eftir staðfestingu þessara laga er öllum óheimilt að selja, gefa eða láta af hendi ítök í skógum og kjarri, án þess að landið, skógartorfan, fylgi með afsalinu.

VI. KAFLI

Um sektir, málsmeðferð o. fl.

33. gr.

Brot gegn lögum þessum varða sektum, frá 200— 10000 kr., til ríkissjóðs, og fer um mál út af þeim brotum að hætti opinberra mála.

34. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin lög nr. 100 frá 14. maí 1940, um skógrækt og varnir gegn uppblæstri lands, og lög nr. 10 frá 13. febr. 1943, um breytingu á lögum nr. 100 frá 14. maí 1940, um skógrækt, og lög nr. 58 frá 25. maí 1950, um breytingu á sömu lögum.

Greinargerð.

Nefndin flytur þetta frumvarp eftir beiðni hæstvirts landbúnaðarráðherra, og hafa allir nefndarmenn óbundna afstöðu til málsins. Frumvarpinu fylgdi svo hljóðandi greinargerð, samín af skógræktarstjóra:

Hér með sendi ég yður, hæstvirtur landbúnaðarráðherra, uppkast að lögum um skógrækt, þar sem upp eru tekin þrjú nýmæli. Með því að gerðar hafa verið tvær breytingar á skógræktarlögum frá 1940 og líklegt má telja, að þessi nýmæli bætist við, er eðlilegt, að lagabálkurinn verði samþykktur af Alþingi í heild.

Um hina einstöku kafla og greinar skal þetta tekið fram:

I. kafli er óbreyttur að öðru leyti en því, að felld hefur verið niður síðasta málsgrein 5. greinar, þar sem hún er óþörf, eftir að nýju launalögin voru sett. Til athugunar gæti komið, að 3. gr. yrði breytt þannig, að forseti skipaði skógræktarstjóra, ef yður eða hinu háa Alþingi sýndist svo. Þess má geta, að menntun sú, sem skógræktarstjóri þarf að hafa samkvæmt lögum þessum, er eigi minni en krafist er af menntuðustu embættismönnum landsins.

II. kafli er óbreyttur.

III. kafli. Með lögum nr. 58 frá 25. maí 1950 var bætt inn í kafla þennan sérstakri grein, er fjallaði um rétt skógareigenda til að láta lóga sauðfé eða geitfé, er sækti sérstaklega á girðingar. Sú grein var mjög þunglamaleg, er til framkvæmda kom, og sætti auk þess gagnrýni af hálfu búnaðarþings. Gerði búnaðarþing ályktun um, að æskilegt væri, að upp yrðu tekin í lög um skógrækt ákvæði um gerð skógar-girðinga og girðing yrði ekki talin fullgild vörn eða löggirðing, nema þeim ákvæðum væri hlýtt. Orðalag greinarinnar, um rétt skógareigenda til að láta lóga fé, hlýtur þá að breytast samkvæmt þessu. Búnaðarþing óskaði einnig nokkurra breytinga að því er varðaði snjóalög og girðingarvörzlu. Ályktun búnaðarþings var rædd á aðalfundi Skógræktarfélagss Íslands nú í sumar, og féllst fundurinn á hana með nokkrum breytingum.

Fyrir því hefur verið bætt inn nýrri grein, sem yrði 18. gr., um löggirðingar um skógræktarsvæði, og er þar að mestu farið eftir óskum búnaðarþings. Þó þótti ekki ástæða til að lögbjóða 7-þættar gaddavirsgirðingar, enda þótt flestar nýjar girðingar séu þannig gerðar. Meðan mæðiveikigirðingar þurfa ekki að vera nema 6-þættar, þykir ekki ástæða til að heimta meira af öðrum aðilum, auk þess sem þá þyrfti að leggja einn streng á allar gamlar skógræktargirðingar, en þær eru flestar ágæt vörn, þótt 6-þættar séu.

19. gr., sem áður var 18. gr., fjallar um, hvernig ráðstafa skuli áleitnu sauðfé og geitfé. Sú grein er í aðalatriðum samkvæmt óskum búnaðarþings. Samt þótti

ekki fært að skylda skógaeigendur til að girða lausagirðingar á snjó, nema þegar um stutt höft væri að ræða, enda mun það tæplega hafa verið hugmynd búnaðarþings, að svo yrði.

24. gr. er nýmæli. Þar er lagt til, að ráðstafa megi löndum skógræktar ríkisins á erfðafestu til þeirra einstaklinga, féлага eða stofnana, sem vilja taka að sér að rækta barrskóg á landinu. Sá skógur, sem upp vex, á að verða eign þeirra, sem gróðursetja í landið, eða erfingja þeirra. Tilgangurinn með grein þessari er fyrst og fremst að hvetja þá, sem hafa efni og ástæður til að leggja eitthvað af mörkum til skógræktar, til þess að koma upp nytjaskógum. Skógrækt ríkisins á víða afgirt skóglendi, sem ekki mun vinnast tími til að gróðursetja barrvið í á næstu áratugum, en aðalatriðið er, að hér risi upp barrskógur sem allra fyrst.

Á síðari árum hafa margir einstaklingar sýnt mikinn og mjög lofsverðan áhuga fyrir gróðursetningu barrviða, en þá hefur flesta skort hentug lönd til að gróðursetja í, auk þess sem kostnaður við að girða og halda við girðingum er oft umfram það, sem efnahagur manna leyfir. Ódýrast er að girða stór samfelld svæði og skipta þeim svo milli þeirra aðila, sem vilja gróðursetja skóg. Ef 24. gr. yrði að lögum, mundi skógrækt á Íslandi án efa fá marga nýja liðsmenn.

25. gr. Á síðari árum hefur fjöldi manna óskað þess að fá styrk til þess að koma upp smálundum við bæi sína. Ómögulegt hefur verið að sinna beiðnum þessum, enda tæplega unnt að telja þetta til skógræktar. Hins vegar eru slíkir reitir til mikils menningarauka og heimilisprýði. Hér er aðeins ætlað til, að girðingar þessar verði settar til jafns við aðrar jarðræktargirðingar og njóti sömu kjara samkvæmt lögum um jarðræktarstyrk, að uppfylltum tveim skilyrðum, sem getið er í greininni.

V. kafli, um skógarítök, er framlengdur til ársloka 1955. Þess má þó geta, að flest skógarítök eru fallin niður, þar sem þeim var ekki lýst á tilsettum tíma. Er unnið að því að aflétta hinum, en mjög hefur gengið treglega að fá upplýsingar um flest þeirra. Stafar það einkum af því, hve menn nú telja þau orðin lítils virði.

VI. kafli. Í 33. gr. hafa sektir fyrir brot á lögnum verið hækkaðar nokkuð sakir lækkunar krónunnar.